

Baśń i prawda

Tekst I.

Kiedy pozostałe dzieci obudziły się następnego ranka [...], pierwszą rzeczą, o jakiej dowiedziały się (od pani Bobrowej) było to, że w nocy ich brat został odbity i przyniesiony do obozu; teraz rozmawia z nim Aslan. Gdy tylko zjadły śniadanie, wyszły na zewnątrz i zobaczyły Aslana spacerującego z Edmundem po mokrej od rosy trawie, z dala od reszty dworu. Nie sędzę, abym musiał wam opowiadać, co mu Aslan powiedział, ale była to rozmowa, której Edmund nigdy nie zapomni. Kiedy dzieci się zbliżyły, Aslan zwrócił się w ich stronę i popchnął ku nim Edmunda.

– Oto wasz brat. Nie ma potrzeby wracać do tego, co było. [...]

Ale zanim zdążyło to ich wprowadzić w kompletne zmieszanie, jeden z leopardów zbliżył się do Aslana i powiedział:

– Miłościwy panie, przybył poseł od wroga i prosi o przyjęcie.

– Niech się zbliży – odpowiedział Aslan. [...]

– Królowa Narni i Cesarzowa Samotnych Wysp pragnie tu przybyć i odbyć z tobą rozmowę na temat, który jest przedmiotem zainteresowania obu stron. [...]

W kilka minut później sama Czarownica pojawiła się na szczycie wzgórza, przeszła przez otwartą przestrzeń i stanęła przed Aslanem. Na widok jej twarzy ciarki przebiegły po plecach trójce dzieci, które zobaczyły ją po raz pierwszy. Dało się również słyszeć stłumiony pomruk wśród wszystkich zwierząt. Pomimo pełnego słońca wszystkich przeszły chłód. Było coś niesamowitego w widoku tych dwu twarzy – złotej i martwobiałej – tak blisko siebie. Ale – jak nie omieszkął zauważyć pan Bóbr – Czarownica nie patrzyła Aslanowi w oczy.

– Masz tu zdrajcę, Aslanie – powiedziała. Nikt nie miał wątpliwości, że chodzi o Edmunda. [...]

– No cóż – odrzekł Aslan – nie ciebie on zdradził.

– Czyżbyś zapomniał o Wielkich Czarach? – zapytała.

– Powiedzmy, że zapomniałem – odpowiedział Aslan chłodno. – Opowiedz nam o Wielkich Czarach.

– Opowiedzieć ci? – głos Czarownicy przeszedł nagle w pisk. – Opowiedzieć ci, co jest wyryte na głębokość ostrza włóczni na krzemienych głazach Tajemnego Wzgórza?

Powiedzieć ci, co jest napisane na berle Władcy-Zza-Morza? Znasz przecież Prawo, które Władca ustanowił w Narni na samym początku. Wiesz, że każdy zdrajca do mnie należy jako moja prawowita zdobycz i że za każdą zdradę mam prawo zabić. [...]

– Tak więc – ciągnęła dalej Czarownica – to ludzkie stworzenie do mnie należy. Jego życie jest moją własnością.

– Więc chodź i spróbuj go wziąć – zaryczał jeden z byków o ludzkiej głowie.

– Głupcze! – warknęła Czarownica z okrutnym uśmiechem – Czy myślisz, że twój pan może mi siłą wydrzeć moje prawa? On dobrze zna Wielkie Czary. Wie, że jeśli nie dostanę tej krwi, jak nakazuje Prawo, to cała Narnia zapadnie się i zniknie w ogniu i wodzie. [...]

– Cofnijcie się wszyscy! – zawołał Aslan. – Chcę porozmawiać z Czarownicą sam na sam.

Wszyscy posłuchali. Był to straszny okres oczekiwania [...] Ale w końcu zapanowała głęboka cisza, tak, że można było usłyszeć buczenie przelatującego trzmiela, śpiew ptaków w lasach na zboczach wzgórza i szelest liści na wietrze. Rozmowa wciąż trwała.

Wreszcie usłyszeli głos Aslana.

– Możecie wszyscy wrócić! Sprawa została załatwiona. Ona zrzekła się roszczeń do krwi waszego brata. – I po całym wzgórzu rozległ się taki odgłos, jakby przedtem wszyscy wstrzymali oddechy, a teraz jednocześnie wypuścili powietrze z płuc. Potem dał się słyszeć szmer przyciszonych rozmów.

Na twarzy Czarownicy malował się okrutny triumf.

C. S. Lewis, *Lew, czarownica i stara szafa*, Media Rodzina, Poznań 1996, s. 135-140.

Zadanie 1. Winą Edmunda było

- A. sprzeniewierzenie się Czarownicy. B. niewierność wobec przyjaciół.
C. skrzywdzenie zwierząt. D. szantażowanie Aslana.

Zadanie 2. Pojawienie się Czarownicy wywołało wśród zgromadzonych przede wszystkim

- A. złość. B. grozę. C. zdumienie. D. panikę.

Zadanie 3. Aslan traktował Czarownicę jak

- A. wroga, którego należy zniszczyć. B. siłę, z którą należy się liczyć.
C. tyrana, który brutalnie przejął władzę. D. sojuszniczkę w walce ze zdrajcami.

Zadanie 4. Wielkie Czary były

- A. żywiołami przyrody. B. przepowiednią sprzed lat.
C. dawnymi prawami. D. magią stosowaną przez Czarownicę.

Zadanie 5. Nieprzestrzeżenie Wielkich Czarów groziło

- A. śmiercią Aslana. B. utratą autorytetu przez Czarownicę.
C. zagładą całej narnijskiej krainy. D. niemożliwością powrotu bohaterów do rodziców.

Zadanie 6. Aslan i Czarownica to postacie, które zostały

- A. wyolbrzymione. B. skontrastowane. C. uosobione. D. ożywione

Tekst II.

Byli jednak w społeczeństwie rzymskim mężowie, dla których „wolność”, libertas, miała przemożne znaczenie. Oczywiście nie była to wolność dla niewolników. Ale wśród reszty społeczeństwa, wśród ludu, stopień osobistej niepodległości był niemały. [...]

Dla owych mężów Cezar był najoczywistszym wrogiem republikańskiej wolności. Przed planowaną wyprawą Juliusza na Wschód zawiązał się spisek. Należeli do sprzysiężenia Pompejuszowcy¹, głównie ci, którzy mieli wobec Juliusza urazy osobiste. [...] Nad innych spiskowców wznosili się dwaj przywódcy, którzy doznali od Juliusza łaskawości. Jeden z nich to Marcus Junius Brutus² [...]. Drugi szef spisku to Gaius Cassius Longinus. [...] Nadszedł dzień Idów marcowych 44 roku przed Chrystusem. Słowo Idus w kalendarzu rzymskim oznaczało trzynasty dzień większości miesięcy, a piętnasty dzień w marcu, maju, lipcu i październiku. Właśnie w Idy marcowe miało się to według umowy konspiratorów stać. [...] Gdy Juliusz wszedł [do senatu], wszyscy senatorowie powstali. Kiedy usiadł na krześle, otoczyli go spiskowcy z ukrytymi mieczami. Niektórzy z nich stali za krzesłem, a inni podeszli do niego z przodu, jakby chcieli poprzeć petycję, którą jeden z nich, niejaki Tillius Cimber, przedstawiał w obronie swojego skazanego na wygnanie brata. Kiedy Cezar odkładał sprawę, Tillius obiema rękami pociągnął jego togę w dół, żeby Juliusz, spętany, nie mógł się bronić. To był sygnał do ataku. [...] Juliusz był osaczony ze wszystkich stron [...] Jakoś się bronił przed cizbą, ale kiedy sam Brutus zranił go w biodro, już przestał walczyć. Pono rzekł wtedy: Et tu, Brute! – „I ty, Brutusie!”, albo czulej po grecku: Kai sy, teknon! – „I ty, dziecko!”.

Zygmunt Kubiak, *Dzieje Greków i Rzymian*, Świat Książki, Warszawa 2003, s. 403-406.

¹ Zwolennicy Gnejusza Pompejusza, przeciwnika Cezara.

² Według tradycji był uważany za przyjaciela Juliusza Cezara.

Zadanie 7. Juliusza Cezara zamordowano

- A. 13 marca 44 r. p.n.e. B. 15 marca 44 r. C. 13 marca 44 r. D. 15
marca 44 r. p.n.e.

Zadanie 8. Na czele spisku stanęli dwaj ludzie, którzy

- A. żywili urazy osobiste do Cezara. B. byli wrogami republikańskiej
wolności. C. występowali w obronie skazanych wygnańców.
łaskawości. D. doznali od Cezara

Zadanie 9. Śmierć Cezara spowodowała

- A. przywrócenie republiki rzymskiej. B. klęski w wojnach na Wschodzie.
C. wojnę domową. D. upadek Rzymu.

Zadanie 10. Jednym z najważniejszych dokonań Juliusza Cezara było

- A. zreformowanie kalendarza. B. uczynienie z chrześcijaństwa religii państwowej.
C. wzniesienie w Rzymie Koloseum. D. podzielenie państwa na część wschodnią i
zachodnią.

Tekst III

Horacjusze to według tradycji rzymskiej, trzej bracia, którzy za panowania Tytusa Hostyliusza (VII w. p.n.e.) stoczyli walkę z trzema braćmi Kuracjuszami, aby rozstrzygnąć spór między Rzymem i Alba Longa.

Na obrazie bracia przed wyruszeniem do boju oelubują ojcu, że albo zwyciężą, albo zginą. Kobiety po prawej smucą się z powodu dramatycznej decyzji.

Na podstawie Wielkiej Encyklopedii Powszechnej, PWN, Warszawa 2002, t. 11, s. 460.

Zadanie 11. Opowieść o przysiędze trzech braci ma służyć jako wzór postawy wyrażającej

- A. bierny stosunek do tradycji i interesów własnego państwa.
- B. nietolerancję i wrogość wobec innych narodów.
- C. nienawiść do innych narodów i prawo do ich ujarznienia.
- D. miłość ojczyzny i gotowość poniesienia dla niej ofiary.

Zadanie 12. Z gestów mężczyzn można odczytać

- A. postanowienie działania.
- B. zniechęcenie trudnościami.
- C. pozdrowienie.
- D. niezdecydowanie.

Zadanie 13. Obraz został namalowany pod wpływem

- A. klasycznej kultury grecko-rzymskiej.
- B. sztuki europejskiego baroku.
- C. późno średniowiecznego gotyku.
- D. sztuki romańskiej.

Tekst IV

Siedmiotomowy cykl „Opowieści z Narnii” [Lewis] napisał w epoce sprzed Beatlesów i młodzieżowych telewizji muzycznych; pierwsza opowieść, którą teraz sfilmował Andrew Adamson [...] wyszła w 1950 r. [...]

Film Adamsona otwiera bynajmniej nie baśniowa sekwencja wojenna. Lotnictwo Hitlera bombarduje Londyn. Władze nakazują ewakuację dzieci: czworo rodzeństwa musi się rozstać z matką (ojciec walczy z Niemcami) i wyjechać dla bezpieczeństwa na wieś. Trafiają do starej i tajemniczej rezydencji pewnego ekscentrycznego profesora (ma on coś w sobie z samego pisarza.) Tam, bawiąc się z nudów w chowanego, znajdują na strychu starą szafę. Najmłodsza z czwórki Łucja (doskonała rola 9-letniej Georgie Heleny, dubbingowanej głosem Mai Cygańskiej) pierwsza odkrywa, że garderoba jest w istocie wrotami do krainy Narnii. Baśniowy wątek sekretnego przejścia do innej rzeczywistości nie jest oczywiście niczym nowym, ale filmowa Narnia Adamsona od pierwszych ujęć – cichego lasu, prószącego śniegu i jasnej latarni, spotkania Łucji z faunem Tumnusem i złą Białą Czarownicą (znakomita Tilda Swinton) – stwarza tę aurę, o którą chodziło Lewisowi.

Jego opowieść nie jest bowiem prostą alegorią, lecz wyprawą w świat „prawdziwych mitów”. Można naturalnie przeczytać wszystkie siedem tomów „Narnii” i obejrzeć „Lwa, Czarownicę i starą szafę” i nawet się nie zorientować, o jaki tu „prawdziwy mit” chodzi. Wtedy i tak przeżyjemy wzruszenia, jakich zwykle dostarczają baśnie – zarówno dzieciom, jak i dorosłym – lecz nie takie jak wówczas, gdy potrafimy dostrzec religijną warstwę tej historii. [...]

Film Adamsona podąża tym tropem. Można go odbierać jako religijny i duchowy, ale można zatrzymać się na progu samej baśni. Opowiada bowiem o sprawach znanychwkaż- dej kulturze: o winie i karze, zdradzie i wybaczeniu, odwadze i poświęceniu, o wyborze dobra przeciwko złu. Ktoś, kto zna katechizm, przeżyje jednak szczególne wzruszenie na widok Aslana wędrującego pod nóż Białej Czarownicy, by odkupić zdradę jednego z czwórki dzieci. Niesamowite wrażenie, jakie wywołuje ta sekwencja nie tylko u dzieci [...], uwaga rodzice! – potęgują znakomite efekty plastyczne wzięte w tej scenie jakby z obrazów Hieronima Boscha. [...]

Miłośnikom „Władcy pierścieni”, a nawet filmów o Harrym Potterze, wizualna strona „Lwa, Czarownicy i starej szafy” może wydać się uboższa, choć komputerowy Aslan jest majstersztykiem efektów specjalnych, a sceny bitewne z powodzeniem nawiązują do ekranowych sag rycerskich. Adamson chyba po prostu nie chciał podejmować rywalizacji na tym polu, wiedząc, że literacki materiał wyjściowy na to nie pozwala [...]. Ale C.S. Lewis byłby chyba rad: wilki są naprawdę groźne, bobry naprawdę zabawne, faun Tumnus (w dubbingu Grzegorza Damięckiego) naprawdę uroczy, karzeł czarownicy – wstrętny, obie armie – Aslana i Czarownicy – budzą respekt i walczą, co się zowie. [...]

Adam Szostkiewicz, *Witajcie w Narni*, „Polityka” nr 1, 7 I 2006.

Zadanie 14. Film Andrew Adamsona jest

- A. parodią powieści Lewisa.
- B. adaptacją powieści Lewisa.
- C. impresją reżysera na temat powieści Lewisa.
- D. etiudą zrealizowaną na podstawie fragmentu powieści Lewisa.

Zadanie 15. W recenzji nie poddane zostały ocenie

- A. praca reżysera.
- B. gra aktorska.
- C. muzyka.
- D. efekty specjalne.

Zadanie 16. Na podstawie tego fragmentu recenzji można stwierdzić, że widzów najbardziej porusza scena

- A. bombardowania Londynu.
- B. przejścia przez szafę.
- C. ofiary Aslana.
- D. bitwy dwóch armii.

Zadanie 17. Słowo *majstersztyk* oznacza

- A. fachową robotę.
- B. ekstrawagancką realizację.
- C. mistrzowsko wykonane dzieło sztuki.
- D. efektowne połączenie fragmentów.

Tekst V

Od niepamiętnych lat

Baśń i proza są w waśni:

Czy w prozie prawda jest?

Czy też prawda jest w baśni?

Czy lepszy z cegieł dom,

Prawdziwy, prozaiczny?

Czy też baśniowy cud,

Fikcyjny, fantastyczny.

Jan Lemański, *Baśń o prawdzie*, Warszawa 1910, s. 20.

Zadanie 18. Waśń to inaczej

- A. dyskusja.
- B. kłótnia.
- C. rozmowa.
- D. mediacja.

Zadanie 19. Słowa „z cegieł dom” możemy odczytać w tym wierszu jako

- A. znak świata realnego.
- B. miejsce akcji utworu.
- C. symbol zamknięcia.
- D. element wprowadzający ciepły nastrój.

Zadanie 20. Fikcja literacka to

- A. tylko elementy realistyczne dzieła.
- B. tylko elementy fantastyczne utworu.
- C. wymyślony przez autora świat.
- D. marzenia czytelnika.

Zadanie 21. Wyjaśnij, jak rozumiesz w kontekście tekstu II ostatnie słowa Cezara: „I ty Brutusie”.

Zadanie 22. Na podstawie recenzji (tekst IV) podaj dwa motywy baśniowe pojawiające się w filmie „Lew, Czarownica i stara szafa”.

Zadanie 23.

W zdaniu: „Ale w końcu zapanowała głęboka cisza, tak że można było usłyszeć buczenie przelatującego trzmiela, śpiew ptaków w lasach na zboczach wzgórza i szelest liści na wietrze.” pojawiają się wyrazy dźwiękonaśladowcze. Jaki nastrój one wprowadzają?

Zadanie 24.

Czarownica w tekście I została przedstawiona jako postać zła. Podaj dwie cechy jej charakteru potwierdzające tę ocenę.

Zadanie 25.

Wypowiedź Czarownicy przekształć na mowę zależną, włączając w nią treść zdania wcześniejszego. Czarownica nie patrzyła Aslanowi w oczy. – Masz tu zdrajcę, Aslanie – powiedziała.

Zadanie 26. Na podstawie IV akapitu recenzji wyjaśnij, kogo symbolizuje Aslan.

Zadanie 27.

Odwołując się do treści recenzji, wytłumacz, na czym polega alegoryczność filmu Andrew Adamsona.

Zadanie 28.

Zacytuj fragment zdania, w którym autor recenzji pozytywnie ocenia filmową adaptację powieści Lewisa.

Rozwiązania i schemat punktacji**Zadania zamknięte**

Nr zadania	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Odpowiedź	B	B	B	C	C	B	D	D	C	A

Nr zadania	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Odpowiedź	D	A	A	B	C	C	C	B	A	C

Zadania otwarte

Nr zad.	Rozwiązanie	Schemat punktacji	Liczba punktów
21.	Np. Cezar się zasmucił i zdziwił, że jego przyjaciel jest jednym z morderców.	+ 1 p. przyznaje się za zgodne z tekstem wyjaśnienie słów Cezara.	0-1
22.	Np. postać czarownicy. Postacie fantastyczne – np. faun, karzeł, centaur. Fantastyczne miejsca, kraina Narni. Elementy fabuły – motyw sekretnego przejścia do innego świata. Czas zdarzeń – czas mityczny, odległa, nieokreślona przeszłość. Motyw walki dobra ze złem. Uosobienia – mówiące zwierzęta.	+ 1 p. przyznaje się za podanie dwóch motywów baśniowych.	0-1
23.	Np. nastrój niepewności, oczekiwania, zagadkowości, tajemniczości.	+ 1 p. przyznaje się za określenie nastroju wprowadzonego przez wyrazy dźwiękonaśladowcze.	0-1
24.	Np. okrutna, bezlitosna, lekceważąca innych.	+ 1 p. przyznaje się za podanie 2 cech charakteru.	0-1

25.	Np. Czarownica, nie patrząc Aslanowi w oczy, powiedziała, że ma on u siebie zdrając.	+ 1 p. przyznaje się za poprawne przekształcenie konstrukcji mowy niezależnej na zależną. + 1 p. przyznaje się za poprawne włączenie wtrącenia, imiesłowego równoważnika zdania.	0-2
26.	Np. Aslan może symbolizować Chrystusa, ponieważ ofiarował swe życie za zdrając Edmunda, tak jak Chrystus oddał swoje dla odkupienia wszystkich grzeszników.	+ 1 p. przyznaje się za odpowiedź na pytanie oraz za prawidłowe wyjaśnienie.	0-1
27.	Np. baśniowe elementy odnieść można do kwestii religijnych znanych z Biblii. Elementy realistyczne, splecione z baśniowymi, składają do poszukiwania dodatkowych znaczeń. Zawiera dwie warstwy: baśniową i religijną. Pozwala na przenośne odczytanie filmu, na skojarzenia z treściami biblijnymi. Autor recenzji wskazuje na poziom baśniowy i religijny odbioru tego dzieła. Dzieło zawiera ukryte sensy, daje możliwość wyprawy zarówno w świat baśni i mitów, jak i w świat wiary, religii, duchowości.	+ 1 p. przyznaje się za prawidłowe wytłumaczenie alegoryczności dzieła na podstawie treści recenzji.	0-1
28.	Np. „Ale C. S. Lewis byłby chyba rad: [...] stwarza tę aurę, o którą chodziło Lewisowi”.	+ 1 p. przyznaje się za przepisanie odpowiedniego zdania.	0-1

